

Müller Péter

Happy birthday, Mr. Scrooge!

Amikor a főiskolás Huszti Péter belépett a Madách Színházba, azonnal láttam – és nemcsak én, de mindenki –, hogy egy „főhős” érkezett közénk. Ma is így köszöntöm őt, ha vidám kedvemben vagyok: „Szervusz, Főhős!”

Egy színház, de még egy jó színdarab is olyan, mint egy csillagrendszer: vannak benne bolygók, meteorok, állócsillagok, van benne Mars, Vénusz, Hold, s az egész középpontjában ott ragyog a Nap.

A „Főhős” ilyen napembernek született.

Belépett a színházba derűs öntudattal és rajongó tisztelettel, s hamarosan a társulat Napjává vált.

Öntudatra s tiszteletre azért volt szüksége, mert a mi színházunk akkoriban a zsenik gyülekezete volt. Felejthetetlen aranycsapat, amelyben fiatalon centert játszani szinte a lehetetlennel határos feladat volt.

Péter jött, látott és hamarosan meggyőzte valamennyiünk szívét, hogy ott van a helye a középpontban. Ezentúl a legtöbb előadás „róla” szólt: az ő lelkének teremtményeiről, azoknak a szerepeknek a fájdalmáról, örömről, életéről és haláláról, akiket saját lényéből ő álmodott a színpadra.

Ha valaki visszanéz a múltba – háromszáz év távolába – s végigpergeti a számtalan előadásról készült fotókat, látja, hogy a Madách Színház aranykorának, sőt, még a mai napjának a története is jórészt róla szól, s mindazokról, akik ma már egy sokkal jobb színházban, a „mennyei társulatban” játszanak.

A háromszáz évet lélekidőben értem: ennyit öregedtünk azóta. Sajnos.

Annak, hogy Péter „főhőssé” válhatott közöttünk, volt még egy mindent eldöntő, külső oka is.

Ezt az okot úgy hívták: Ádám Ottó.

Ádám Ottó ars poétikája az volt, hogy a színháznak emberséget, melegséget, egyszóval szeretetet kell árasztania.

Ha nem azt teszi, értelmetlenné válik, holt hellyé, melyet elhagyott a lélek, s amelyet – éppen ezért – elhagy a közönség is.

Ádám bölcs, megértő ember volt, de a szeretetben nem ismert könyörületet: s hiába üldözte őt a manipulált hatalom, a féltehetségű, rosszindulatú kritika, az utolsó pillanatig kitartott igazgatói székében. Azt mondta: „Attól nem tudlak megvédeni benneteket, hogy bántsanak titeket, de attól igen, hogy rossz színházban, üres nézőtér előtt, gyötrődve játsszatok, semmiért. Nálunk – a sok üldöztetés mellett – egyetlen jutalmatok lesz: a közönség szeretete.”

Szólt ez az ígéret Pécsi Sándornak és Domján Editnek, Tolnay Klárinak és Kiss Manyinak, Haumann Péternek és Gábor Miklós-nak, Bessenyei Ferencnek, Psota Irénnek, Piros Ildikónak és Almási Évának, Koltai Jánosnak, Mensáros Lászlónak és Márkus Lászlónak, s mindazoknak a nagyoknak és kisebbeknek, akiket a senkik kritikája úgy összemart, hogy a halálukat is siettetete néha. Még ma is, amikor visszalapozom az elmúlt évtizedek „kritikai visszhangját”, összerándul a gyomrom, miket írtak valaha a magyar színháztörténet legnagyobbjairól. Nem a művészetüket bírálták, hanem lényüket – a sorok mögötti gyilkos gúny és gyűlölet azt kérdezte: miért él az ilyen ember?!

Semmi sem vált ki nagyobb indulatot, mint a szív melege.

Ebből az indulatból Huszti Péternek is alaposan kijutott.

Ő ugyanis – és erről nem beszéltem még – árasztja magából ezt a meleget.

Van derűje, humora, intelligens és érzelmileg gazdag színész, de ami az igazi „bukéja”, s ami miatt pontosan beleillett a színház Ádám Ottó-i koncepciójába, hogy *szeretni való ember*.

Lényéből melegség árad.

Bejön a színpadra, s a legelső, amit a közönség ösztönösen érez, hogy melegebb lesz körülötte a levegő.

Akkor is, ha gonosz embert játszik.

Sőt, akkor még inkább.

Ma is siratom még a boldogtalan Jagóját.

Ez a felejthetetlen előadás – mint Ádám Ottó legtöbb remeke – a szeretetről szólt.

És Jago jobban szerette benne Othellót, mint Othello Desdemónát.

Ezért az ő tragédiája megrendítőbb volt: mindig az hordozza a súlyosabb keresztet, aki mélyebben szeret. Tudjuk jól. Ebben az előadásban Jago kamasz-szerelme Othello iránt mélyebb és őszibb volt, mint Othello önző vonzalma Desdemona iránt: képes volt érte nemcsak ölni, de hazudni, tönkremenni, a pokolra szállni is.

Különös előadás volt ez a rajongó szerelem pusztító misztériumáról, s hogy ilyen páratlan előadás született, az nem csupán a „művészi koncepció”, hanem a szereposztás kérdése is volt: a mondanivaló Péter lényéből született.

Jobban sajnáltuk őt, a „gonoszt”, mert képtelenek voltunk őt nem szeretni.

Ma is így vagyunk vele.

Emlékezetemben fölvilan száznál több színházi és filmszerepe: egy sincs közöttük olyan, amelyben – akár jót, akár rosszat játszik – ne lett volna szeretetreméltó. Ezért marták véresre a kritikák.

Valahol igazuk volt: a szeretet ugyanis divatjamúlt jelenség lett.

Korszerűtlen.

Ahogy a muzsikából kihalt a melódia, festészetből a szépség, a színházból kihalt a szeretet: az, hogy a közönség szeret egy előadást, a biztos jele annak, hogy az az előadás „primitív”, „ócska”, „szentimentális”, „korszerűtlen”, „lektúr”, „ponyva”, „giccs” – vagy egész egyszerűen: „tehetségtelen”.

A szépség, a vonzerő, a személyiség szeretetreméltósága és különös varázshatalma valaha felvételi követelmény volt a Színművészeti Főiskolán.

Régóta nem az.

A „főhősök” kihalófélben vannak.

Egyrészt megöregedtek, utánpótlás nélkül, másrészt meghaltak, vagy levadászták őket.

Nincs könnyű helyzete egy utolsó bölénynek.

Talán az életöröme és főként a humora megmenti őt hátralévő esztendeiben attól a szennyáradattól, ami manapság nemcsak a színházat, de a tavakat, a folyókat, a tengereket, az erdőket is elborítja, s választ talál majd arra az egyetlen egy esztétikai kérdésre, melyet jelen korunk minden művész szívének szegez: „Vajon egy süllyedő Titanicon hogyan játsszon a szalonzenekar?”

Hegedülünk tovább?

Vagy csapkodjuk rémülten a zongorát?

Netán tépjük ki nyilvánosan a húrjait?

Játsszunk-e egyáltalán?

S ha igen, mit?

Hogy vége a világnak?

Vagy azt, hogy a szeretet – ahogy azt az emberiség legjobbjai valaha tanították – halhatatlan, s vélünk jön a hullámsírba is?

Mit játsszunk, Főhős?

Írd meg nekem, kérlek, a könyvedben, az én könyvembe, vagy az én fejfámra, vagy egyszerűen csak üljünk le egyszer és beszéljük meg!

Amikor ezeket a sorokat írom, lehet, hogy a Főhős éppen az én álmomban jár és én az övében; lehet, hogy ma este éppen Ebenézer Scrooge szerepét játssza, életének – s az én életemnek és alkotótársaim életének – egyik legnagyobb sikerét.

És éppen arról mesél, hogyan olvad föl egy jégszív s hogyan tanul meg egy értelmetlen és kegyetlen világban szeretni.

Happy birthday, Mr. Scrooge!

